

KONČNO SREDNJEŠOLSKI UČBENIK ZA KNJIŽEVNOST

Janko Kos: Književnost: učbenik literarne zgodovine in teorije, Maribor, Obzorja 1989, 531 str.

Poročilo o novi Kosovi knjigi bi kazalo začeti z ugotovitvijo, da je to prvi (!) povojni učbenik za celoten pouk književnosti v srednji šoli, in z vprašanjem, zakaj smo na to knjigo toliko časa čakali (ni dvoma, da bi lahko napisal Kos približno tako tudi že pred 20 leti, saj je njegova prva knjiga za srednje šole Svetovna književnost I izšla že daljnega leta 1962). Odgovor na to vprašanje bi najbrž našli predvsem v nenehnem revolucioniranju in nezadržnem reformiranju našega šolstva. Koliko sistemskih sprememb, koliko sprememb učnih načrtov, koliko stalno se menjajočih beril in učnih knjig! Ali si moremo zamisliti velikansko izgubo človeških energij in finančnih sredstev, ki je ob tem nastala? Ali ni jasno, da bi ob znosnih in smiselnih spremembah morali učbeniki in berila trajati vsaj desetletje? Ali izbor dobrih (najboljših) tekstov ali odlomkov velja le za kako leto? Svetovna književnost I (1962) in Svetovna književnost II (1964) bi lahko kot antologiji tekstov še danes koristno služili vsem uporabnikom. Isto bi lahko rekli tudi za kakšna slovenska berila, posebno za tista, ki so obsegala tako slovensko kot svetovno in jugoslovanske književnosti.

A vrnimo se k obravnavi Kosove knjige. Sistemsko je naslonjena na sedanjo serijo beril za srednjo šolo (1., 2. in 3. del). Poglavitno je dejstvo, da združuje zdaj ena knjiga pregled tako slovenske kot svetovne in jugoslovanskih književnosti. Tudi razvrstitev posameznih književnosti se ravna po berilih (slovenska književnost, jugoslovanske književnosti in svetovna književnost). Tu je seveda problem. Po eni strani je umestno, da ima prvenstvo slovenska književnost, saj je za nas gotovo bistvena, po drugi strani pa bi bil zaradi razvojnega vidika (sledenja slovenske književnosti evropski) primernejši vrstni red: svetovna, slovenska, jugoslovanske književnosti.

Začetek knjige (uvod) in zaključek (slovarček književnih pojmov) sta namenjena oznakam nekaterih glavnih literarnoteoretičnih pojmov, del literarne teorije pa je ustrezno podan ob literarnozgodovinskem pregledu. Le-ta je razdeljen v skladu s snovjo treh beril takole: Od začetkov do romantike, Od romantike do moderne in Od moderne do sodobnosti. Dobrodošle novosti so tudi pri načinu podajanja snovi. Vrstijo se vprašanja (kot nekaki naslovi manjših poglavij), slede pa zgoščena razlaga in v glavnem dokaj primerna vprašanja za obravnavano snov. Ob vprašanjih za obravnavo je treba omeniti, da segajo nekatera tudi preko okvirov same snovi in s tem spodbujajo bralca (dijaka) k širšemu in samostojnemu razgledovanju. Prav prikupna je tudi slikovna notranja oprema: naslovnice knjig, slike književnikov, ilustracije del, posnetki rokopisov, fotografije iz gledaliških in filmskih del itd. Upajamo torej, da bodo mikavna zunanja in notranja oprema in prijetno podana snov pritegnile dijake in spodbudile njihovo zanimanje za književnost in številna življenjska vprašanja, ki jih književnost posreduje in obravnava.

Koristne so številne preglednice s sintetičnimi, večkrat primerjalnimi podatki, enako pa tudi političnozgodovinske in kulturnozgodovinske letnice ob uvodih v večja poglavja. Med tehničnimi pomanjkljivostmi naj omenim včasih motne posnetke slik, zlasti naslovnice (npr. na str. 9 in 366). Ob branju sem si zapisal nekaj opomb, navajam jih kar po vrstnem redu:

str. 63: pri Rošlinu in Verjanku bi kazalo omeniti zbornik z istim naslovom; str. 74: pri Smrekarjevi karikaturi prešernoslovcev bi kazalo napisati, kdo so ti prešernoslovci; str. 83: pri sonetnih vencih bi bilo le prav omeniti Mitjo Šarabona in B. A. Novaka, ko je že omenjen Janez Menart; str. 84: pri literarnih obdelavah Krsta pri Savici manjka roman M. Malenškove: Črtomir in Bogomila; str. 111: primerjava Hasanaginice z Lepo Vido je mogoča samo po nasprotju, ne po podobnosti; str. 138: pretirano je proglašati Iliado in Odisejo za najpomembnejša epa svetovne književnosti. To je izrazito evropocentrično stališče, saj je v Aziji in Afriki odnos do teh del gotovo povsem obroben; str. 163: podobno je tudi s proglasitvijo Danteja za največjega pesnika srednjega veka. Ponovno gre le za Evropo, pa še to ne vemo, ali se s tem mnenjem strinjajo tudi npr. Francozi ali Nemci; str. 179: napačno deljenje

Je-an, Pier-re, str. 183: napačno deljenje Byss-he; str. 223–224: pri baladah in romancah se znajdejo tudi Aškerčeva Stara pravda (ciklus pripovednih pesmi), Slovenska legenda (legenda), Kristus in sveti Peter (legenda), Čaša nesmrtnosti (parabola), Firduzi in derviš (parabola), Prva mučenica (parabola); str. 247: Murnovi Vlahi so dokaj dvomljiva romanca; str. 292: v razpredelnici pri srbskem realizmu močno pogršam R. Domanovića; na isti strani narobe: Šenoin(a) namesto Šenoov(a); str. 420: Brvarjeva zbirka je Slikanica in ne Slikanice; str. 445: Dimitrij Rupel ima sicer številne zasluge, težko pa bi ga bilo uvrstiti med najuspešnejše avtorje komedij (ob Partljiča); str. 451: pri Ivanu Mraku je omenjena Francoska tetralogija, vsekakor gre za Revolucijsko tetralogijo.

Ne glede na te drobne pripombe velja reči, da je izid Kosovega učbenika pomemben ali kar odločilen prispevek k boljšemu poučevanju književnosti na srednjih šolah.

Andrijan Lah
Ljubljana

ANTON AŠKERC V RUSKEM PREVODU

Anton Aškerc: Izbrannoe, prevod so slovenskogo, Leningrad, »Hudožestvennaja literatura«, 1987, 247 str.

Pod tem naslovom je izšel omenjeni zbornik, ki ga je uredila dr. Maja Ryžova iz Leningrada. Ime slavistke Ryžove ni novo za slovenske slaviste, saj se ukvarja urednica že več desetletij s slovensko književnostjo in jezikom. Poglobljena spremna beseda in kvalitetne pripombe so napisane ravno izpod njenega peresa.

V uvodu seznanja bralce na splošno z zgodovino slovenskega naroda in književnostjo, v kateri oriše vlogo Antona Aškercu v literarnem toku na prelomu stoletij.

Že sam naslov »Izbrannoe« govori, da imamo pred sabo Zbornik Aškerčeve poezije, ki je zajeta iz njegovih sedmih pesniških zbirk (Balade in romance, Lj. 1890; Lirske in epske poezije, Lj. 1896; Nove poezije, Lj. 1900; Četrtri zbornik poezij, Lj. 1904; Jadranski biseri, Lj. 1908; Akropolis in piramide, Lj. 1909; Peti zbornik pesnitev, Lj. 1910 (ne vem pa vzroka, zakaj ni zajeta zbirka pesmi Mučeniki, Lj. 1906).

Zbornik zajema 144 pesmi, prevajalo pa ga je 12 prevajalcev, imena nekaterih so že znana, večinoma pa so prisotni novi mojstri slovenske besede (18 pesmi je prevedel L. Cvijan; 17 M. Kvjatkovskaja; 18 N. Galkina; 28 M. Jasnov; 19 N. Karpova; 10 G. Usova; 2 V. Kornilova; 3 G. Gamper; 17 Al. Al. Ščerbakova; 4 M. Ryžova; 4 I. Inov in 4 I. Pyseckij). Največ pesmi je zajeto iz Lirskih in epskih poezij (44), sledijo Balade in romance (42), Četrtri zbornik poezij (19), Nove poezije (15), Jadranski biseri (14), Peti zbornik pesnitev (6), Akropolis in piramide (2) in v Prilogi (2).

Prevod pesniških besedil je zelo zahtevno delo in težko je reči: ta prevod je dober, drugi slab. Rusi gledajo na Aškerca s posebno simpatijo. Pesnik je bil namreč naklonjen vsem slovanskim narodom, posebej še ruskemu. Aškerc se je naučil toliko ruščine, da je bral ruske pisatelje in pesnike v izvirniku. Najvišje je cenil Puškina, Lermontova in Nekrasova, o njih in še mnogo drugih je pisal ter jih prevajal v slovensščino. Literarno delo Aškercu so v Rusiji spoznali že za njegovega življenja (bilo je prevedeno okrog petdeset pesmi). Urednica zbornika omenja, da je bila Aškerčeva pesem *Ruski jezik* prevedena šestkrat. Eden izmed prevodov je izšel leta 1942 v zborniku *Udarec po sovražniku* (Sverdlovsk); obravnavani Izbor pesmi predstavlja prvo knjigo o Antonu Aškercu v ruščini.

Poglejmo npr., kako je prevedena prva kitica balade *Brodnik*:

Med skalami Sava šumi, ¹	a
valove mogočne vali,	a
v naročaj jih Dunavu tira.	b
Čoln ziblje ob bregu se tam,	c
a ribič mi v njem sedi sam,	c
na veslo se truden opira . . .	b